

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA I.C. przeciwko RUMUNII

(Skarga nr 36934/08)

WYROK

STRASBURG

24 maja 2016 r.

WYROK OSTATECZNY

24/08/2016

*Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2
Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.*

W sprawie I.C. przeciwko Rumunii,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (sekcja czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

András Sajó, *Przewodniczący,*

Boštjan M. Zupančič,

Nona Tsotsoria,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Egidijus Kūris,

Iulia Motoc,

Gabriele Kucsko-Stadlmayer, *sędziowie,*

oraz Marialena Tsirli, *Kanclerz Sekcji,*

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 maja 2016 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 36934/08) przeciwko Rumunii, wniesionej do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencji”) przez obywatelkę rumuńską, I.C. („skarżącą”) w dniu 14 lipca 2008 r.

2. Rząd rumuński („Rząd”) był reprezentowany przez pełnomocnika, panią C. Brumar, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżąca podniosła, że władze rumuńskie nie przeprowadziły skutecznego dochodzenia w sprawie zarzutów dotyczących zgwałcenia, którego dopuszczono się wobec niej, gdy miała czternaście lat, naruszając tym samym spoczywający na władzach pozytywny obowiązek ochrony skarżącej przed niehumanym i poniżającym traktowaniem.

4. W dniu 6 listopada 2013 r. skarga została przekazana Rządowi i zgodnie z Regulą 47 § 4 Regulaminu Trybunału zapewniono skarżącej anonimowość.

FAKTY**I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY**

5. Skarżąca urodziła się w 1992 r. i mieszka w Cotiglet, w Rumunii. W czasie istotnym dla okoliczności faktycznych będących przedmiotem skargi skarżąca miała czternaście lat i cztery miesiące.

A. Wydarzenia z dnia 13 stycznia 2007 r.

6. W dniu 13 stycznia 2007 r. skarżąca uczestniczyła w czuwaniu przy zmarłym w swojej wiosce. Około godziny 20.00 poszła z dwiema przyjaciółkami, P.A. (dziesięciolatka) i Z.F.D. (czternastolatka), aby przynieść trochę wody pitnej z domu sąsiada. Po drodze podeszło do nich trzech chłopców, M.I.C. (piętnastolatek), M.S. (piętnastolatek) oraz M.C.S. (szesnastolatek). M.I.C. wykręcił rękę skarżącą, złapał ją za głowę i kazał jej iść z nim. Chłopcy zabrali ją do ogrodu przy znajdującym się nieopodal opuszczonym budynku, gdzie czekał na nich mężczyzna, M.C. (dwudziestodwulatek).

7. Trzej chłopcy odeszli, a M.C. popchnął skarżącą na ziemię, częściowo ją rozebrał i odbył z nią stosunek płciowy. W międzyczasie inny mężczyzna, A.C.L. (dwudziestosześcioletek), przybył na miejsce zdarzenia i próbował uprawiać seks ze skarżącą, ale był fizjologicznie niezdolny. Był tam również trzeci mężczyzna, V.F. (trzydziestolatek). On także miał zamiar odbyć stosunek płciowy ze skarżącą, ale ostatecznie postanowił pomóc jej wstać, oczyścić się i ubrać, i towarzyszył jej z powrotem do domu, w którym odbywało się czuwanie przy zmarłym. Dwadzieścia minut później przyszedł ojciec skarżącą, który jej szukał, a ona powiedziała mu, że została zgwałcona. Ojciec natychmiast powiadomił policję.

B. Późniejszy stan zdrowia skarżące

8. W dniu 14 stycznia 2007 r. skarżącą poddano obdukcji wykonanej przez lekarza medycyny sądowej. Zgodnie z późniejszym orzeczeniem lekarza medycyny sądowej na ciele skarżące nie zaobserwowano żadnych uszkodzeń pourazowych ani śladów nasienia. Lekarz medycyny sądowej stwierdził obecność zmian patologicznych, które mogły powstać wskutek stosunku płciowego. Wreszcie lekarz wspomniał, że skarżąca znajdowała się w stanie niepokoju i lęku, zalecił konsultację psychologiczną i ewentualnie badanie neuropsychiatryczne.

9. W dniu 15 lutego 2007 r. skarżąca została przyjęta do szpitala psychiatrycznego w Oradei. W szpitalnej karcie obserwacji pacjenta stwierdzono, że skarżąca zgłosiła się na leczenie, ponieważ została zgwałcona. Zdiagnozowano u niej niepokój związany ze stresem, rozdrażnienie, zaburzenia snu, niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim (IQ wynoszące 68) oraz wszawicę. Przepisano jej leki przeciwłękowe i przeciwdepresyjne, a w dniu 20 lutego 2007 r. została wypisana ze szpitala w nieco lepszym stanie.

10. W dniu 5 marca 2007 r. na wniosek ojca skarżące wydano dodatkowe orzeczenie lekarza medycyny sądowej. Stwierdzono w nim, że skarżąca wykazywała zaburzenia psychologiczne spowodowane urazem fizycznym i psychicznym wskutek wydarzeń z dnia 13 stycznia 2007 r.

Lekarz stwierdził, że zgodnie z dokumentami przedstawionymi przez szpital psychiatryczny w Oradei, stan zdrowia skarżącej wymagał czternastu dni opieki medycznej. Nie stwierdzono żadnych oznak ciąży.

11. W dniu 24 kwietnia 2007 r. skarżąca została ponownie przyjęta do szpitala psychiatrycznego w Oradei. Zgodnie ze szpitalną kartą obserwacji pacjenta jej stan zdrowia nieco się poprawiał, ale zaczęła odczuwać bóle głowy. Następnego dnia, po otrzymaniu zalecenia dalszego przyjmowania wstępnie przepisanych leków i powrócenia na kolejne badania pod koniec maja, skarżąca została wypisana ze szpitala.

12. W lipcu 2007 r. skarżąca była ponownie hospitalizowana w szpitalu psychiatrycznym w Oradei przez czternaście dni z objawami takimi jak bóle głowy w okolicy czołowej, depresja, płaczliwość i poczucie izolacji społecznej. Zdiagnozowano u niej między innymi zaburzenia emocjonalne, zaburzenia snu i anemię. Poddano ją leczeniu lekami neurotropowymi, przeciwłękowymi i witaminami. Lekarze zalecili dalsze przyjmowanie leków neurotropowych i przeciwłękowych do czasu zaplanowanego na wrzesień badania kontrolnego.

C. Dochodzenie

13. W dniu 14 stycznia 2007 r. skarżąca, w towarzystwie ojca, złożyła formalne zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa na policji. Tego samego dnia złożyła pisemne zeznanie na temat wydarzeń z dnia poprzedniego, oskarżając trzech dorosłych mężczyzn biorących udział w zgwałceniu. Wspomniała również, że M.I.C. i M.S. przez całą drogę do opuszczonego domu trzymali ją za ręce i szyję, nie pozwalając jej odejść, i grozili jej pobiciem, jeśli zawoła o pomoc. Policja, w towarzystwie skarżącej i jej ojca, przeprowadziła oględziny miejsca zdarzenia i zrobiła zdjęcia. Nie znaleziono żadnych przedmiotów ani innych dowodów.

14. Później tego samego dnia M.C. i M.I.C. złożyli na policji pisemne zeznania. M.C. oświadczył, że w żaden sposób nie zmuszał skarżącej i nie wiedział, że ma ona mniej niż piętnaście lat. Twierdził, że zobaczył skarżącą na czuwaniu przy zmarłym i zaproponował jej, aby udała się z nim do opuszczonego domu, co uczyniła dobrowolnie. Po odbyciu stosunku płciowego ze skarżącą za obopólną zgodą, pozostawił ją w towarzystwie M.C.S. i wrócił na miejsce czuwania przy zmarłym. M.I.C. zaprzeczył jakimkolwiek udziałowi w tych wydarzeniach, twierdząc, że nie opuścił domu, w którym odbywało się czwanie przy zmarłym.

15. W dniu 15 stycznia 2007 r. A.C.L., V.F. i M.C.S. złożyli zeznania na policji.

16. A.C.L. stwierdził, że wieczorem w dniu 13 stycznia 2007 r. przechodził obok opuszczonego domu, kiedy usłyszał odgłosy dochodzące z ogrodu. Postanowił wejść do środka, aby zobaczyć, co się dzieje. Tam spotkał V.F., który powiedział mu, że M.C. był tam z dziewczyną. Widział

on M.C. leżącego na skarżącej i uprawiającego z nią seks. Gdy skończył, M.C. zawołał go, aby zrobił to samo. Próbował, ale był fizjologicznie niezdolny do uprawiania seksu, więc wstał i ubrał się. Odszedł z miejsca zdarzenia razem z M.C., który czekał na niego nieopodal.

17. M.C.S. zeznał, że widział, jak M.I.C. złapał skarżącą, wykręcił jej rękę i opuścił z nią miejsce czuwania przy zmarłym. Poszedł za nimi wraz z M.S., ale ktoś do niego zadzwonił i dalej poszedł inną drogą.

18. W swoim zeznaniu V.F. twierdził, że brał udział w czuwaniu przy zmarłym, gdy bracia skarżącej poprosili go, by pomógł im szukać ich siostry. Wyszedł sam i poszedł do opuszczonego domu, gdzie spotkał skarżącą z M.C. A.C.L. także tam był. W tamtym momencie zadzwonił jego telefon, więc nie zwracał uwagi na te trzy osoby. Gdy skończył rozmawiać przez telefon usłyszał, że skarżąca woła go i poszedł do niej. Była sama, leżała na ziemi, rozebrana od pasa w dół. Zapytał ją, co się stało, ale nic nie odpowiedziała. Gdy poprosiła go, by podszedł bliżej, zaczął ją całować i chciał uprawiać z nią seks, ale nie czuł się z tym dobrze, więc pomógł jej się ubrać i oczyścić płaszcz z błota, a następnie odprowadził na czuwanie.

19. W dniu 17 stycznia 2007 r. dwie przyjaciółki skarżącej złożyły zeznania na policji. Wspomniały, że M.I.C., M.S. i M.C.S. podeszli do skarżącej, wykręcili jej rękę i kazali iść z nimi. Gdy skarżąca wróciła na czuwanie, nie powiedziała im, gdzie była. P.A. oświadczyła także, że słyszała, jak skarżąca krzyczy do trzech chłopców, żeby zostawili ją w spokoju. Z.F. także widziała trzech chłopców, którzy otoczyli skarżącą i kazali iść z nimi.

20. Skarżąca przedstawiła po raz kolejny szczegółowy przebieg wydarzeń w zeznaniu sporządzonym w dniu 18 stycznia 2007 r. Powtórzyła w nim, że trzech chłopców zmusiło ją, by poszła z nimi, nie mówiąc, gdzie ją zabierają, a więc nie wiedziała, co się dzieje. Gdy przybyli do opuszczonego domu, był tam M.C., który zagroził, że ją pobije, jeśli odmówi uprawiania z nim seksu. Wyjaśniła następnie, że M.C.S. trzymał ją tam siłą, aż do momentu, gdy M.C. zgwałcił ją po raz drugi. Potem pojawili się A.C.L. i V.F. i próbowali ją zgwałcić, ale nie udało im się to, a ostatecznie to V.F. pomógł jej opuścić miejsce zdarzenia. Wreszcie wspomniała, że przed zdarzeniem z dnia 13 stycznia nigdy wcześniej nie uprawiała seksu oraz że M.C., A.C.L. i V.F. znali ją i mieli świadomość, w jakim jest wieku.

21. W dniu 22 stycznia 2007 r. M.S. zeznał na policji, że słyszał, jak M.C. każe M.I.C. przyprowadzić skarżącą do opuszczonego domu, nie mówiąc jej dlaczego. Gdy dziewczęta wyszły z domu, w którym odbywało się czuwanie przy zmarłym, zobaczył jak M.I.C. idzie za nimi, łapie skarżącą za głowę, wykręca jej rękę i prowadzi w kierunku opuszczonego domu. Zaprzecza, jakoby dotykał skarżącej czy rozmawiał z nią. Po prostu szedł za nią i przeszedł dalej, mijając opuszczony dom. M.C.S. przedstawił taki sam przebieg wydarzeń.

22. M.I.C. został ponownie przesłuchany w dniu 22 stycznia 2007 r., gdy zmienił swoje pierwotne zeznanie i zeznał policji, że M.C. kazał jemu, M.S. i M.C.S. „złapać” skarżącą i przyprowadzić do opuszczonego domu. Przyznał następnie, że złapał ją za rękę, ale twierdził, że poszła z nim dobrowolnie.

23. W dniu 6 lutego 2007 r. policja zebrała po raz kolejny zeznania osób uczestniczących w tych wydarzeniach, które powtórzyły swoje wcześniejsze oświadczenia. Ponadto wszyscy przesłuchiwanymi mężczyźni stwierdzili, że wiedzieli, że skarżąca uprawiała wcześniej seks z innymi mężczyznami oraz że wówczas nie byli świadomi, w jakim jest wieku.

24. W dniu 2 marca 2007 r. sprawę przekazano prokuraturze przy sądzie okręgowym w Bihor, celem przeprowadzenia dochodzenia w sprawie przestępstwa polegającego na obcowaniu płciowym z osobą małoletnią.

25. W dniu 26 kwietnia 2007 r. skarżąca zeznała przed prokuratorem i wystąpiła z wnioskiem o przesłuchanie M.C., A.C.L., M.I.C., M.C.S. oraz M.S. na okoliczność zgwałcenia i współsprawstwa zgwałcenia.

26. M.C. i A.C.L. także złożyli zwięzłe zeznania przed prokuratorem. M.C. stwierdził wówczas, że to skarżąca przekazała wiadomość za pośrednictwem M.I.C., że chce się z nim spotkać, A.C.L. stwierdził, że wiedział, iż skarżąca uprawiała już wcześniej seks i miała słabe wyniki w nauce.

27. W dniu 23 maja 2007 r. prokurator wniósł przeciwko M.C. akt oskarżenia w sprawie przestępstwa polegającego na obcowaniu płciowym z osobą małoletnią oraz przeciwko A.C.L. w sprawie usiłowania popełnienia tego samego przestępstwa. Prokurator oparł swoją decyzję na następujących faktach: obaj mężczyźni oświadczyli, że w żaden sposób nie zmuszali skarżącej; zaświadczenie lekarskie wydane przez lekarza medycyny sądowej nie potwierdziło żadnych oznak przemocy na ciele skarżącej, a po powrocie do miejsca czuwania przy zmarłym skarżąca nie powiedziała swoim przyjaciółkom, co się jej przytrafiło. W świetle tych faktów uznano, że skarżąca wyraziła zgodę na obcowanie płciowe z M.C. i A.C.L. Świadkowie, M.I.C., M.C.S. i M.S., nie wiedzieli o zamiarach M.C. i dlatego uznano, że nie ponoszą odpowiedzialności karnej w tej sprawie. Postępowanie karne zostało umorzone w odniesieniu do V.F., ponieważ nie odbył on stosunku płciowego ze skarżącą.

D. Proces

28. Sąd rejonowy w Beiuș wyznaczył termin pierwszej rozprawy w przedmiotowej sprawie na dzień 15 czerwca 2007 r. Skarżąca podkreśliła przed sądem, że M.C. dwukrotnie odbył z nią stosunek płciowy bez jej zgody. Na poparcie swoich zarzutów złożyła kopie orzeczeń lekarskich, o których mowa w paragrafach 8-11 powyżej. Wniosła również o

zadośćuczynienie na gruncie prawa cywilnego za cierpienie spowodowane działaniami obu oskarżonych.

29. M.C. zeznał przed sądem, że po przybyciu na czuwanie przy zmarłym M.I.C. powiedział mu, że skarżąca czeka na niego w opuszczonym domu. Kiedy dotarł na miejsce spotkania, skarżąca zaczęła go całować i poprosiła, aby udał się z nią na tyły ogrodu, z dala od drogi. Następnie położyli się na jego płaszczu i skarżąca zaczęła się rozbierać. Odbyli jeden stosunek płciowy, za obopólną zgodą. Zrobił to, ponieważ V.F. powiedział mu kiedyś, że w przeszłości uprawiał seks ze skarżącą. Wreszcie M.C. wspomniał, że robił to już wcześniej z innymi dziewczynami w trakcie innych czuwań przy zmarłych.

30. A.C.L. powtórzył zeznania, które złożył w trakcie dochodzenia. Swoje zeznania przed sądem zakończył uwagą:

„[...] Ktoś we wsi zapytał mnie, czy to prawda, co się stało i czy nie wstydę się tego, co zrobiłem, ale odpowiedziałem, że nie jest bezpiecznie zostawiać dziewczyn samych na ulicy”.

31. W dniach 31 sierpnia i 28 września 2007 r. sąd wysłuchał zeznań dwóch przyjaciółek skarżącej, a także M.I.C. i M.C.S. W swoim zeznaniu Z.F. twierdziła, że skarżąca była przestraszona, gdy wróciła na czuwanie. Wspomniała również, że skarżąca była dobrze wychowaną dziewczyną, która nie chodziła na randki z chłopcami ani do barów. M.C.S. oświadczył, że słyszał, jak skarżąca prosi M.I.C., żeby puścił jej rękę, ale ten ostatni odmówił.

32. W swoim zeznaniu M.I.C. stwierdził również, co następuje:

„Następnego ranka poszliśmy na policję, aby złożyć zeznania, a potem zapytałem M.C., co się naprawdę wydarzyło. Powiedział mi wtedy, że zgwałcił ją [skarżącą]. Nie wydawał się zbyt zadowolony ze swoich czynów. Wcześniej, na innym czuwaniu, graliśmy w taką grę: musisz zabrać dziewczynę w odosobnione miejsce, gdzie musi ją całować wybrany przez nią chłopiec. Kiedy oskarżony [M.C.] powiedział mi, że zgwałcił ofiarę, wspomniał również, że ją pocałował”.

33. W dniu 12 października 2007 r. sąd rejonowy w Beiuș skazał M.C. za obcowanie płciowe z osobą małoletnią i wymierzył mu karę pozbawienia wolności w wymiarze roku i czterech miesięcy z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. A.C.L. został skazany za usiłowanie współżycia z osobą małoletnią i karę pozbawienia wolności w wymiarze jednego roku z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

34. Wydając orzeczenie sąd w pierwszej kolejności zauważył, że z orzeczenia lekarskiego wydanego przez lekarza medycyny sądowej wynika, iż na ciele ofiary nie wykryto żadnych oznak przemocy. Ponadto sąd ustalił przebieg wydarzeń mających miejsce wieczorem w dniu 13 stycznia 2007 r. zgodnie z opisem M.I.C., M.C.S. i M.S. Sąd przytoczył fragmenty wypowiedzi dwóch przyjaciółek skarżącej, w których wspomniały one, że skarżąca nie wołała o pomoc. Wreszcie sąd uznał, że dwaj oskarżeni powinni byli wiedzieć, że strona pokrzywdzona nie

ukończyła piętnastego roku życia. Sąd nie ustosunkował się do oświadczenia skarżącej, orzeczeń lekarskich potwierdzających jej stan zdrowia czy wniosków o rozpatrzenie zdarzenia jako zgwałcenia. Oddalił jej roszczenie o zadośćuczynienie na gruncie prawa cywilnego, biorąc pod uwagę, że stan zdrowia opisany w raportach lekarza medycyny sądowej nie miał związku ze spornym zdarzeniem. Ponadto z zeznań świadków wyszło na jaw, że skarżąca uprawiała już seks przed spornym zdarzeniem.

35. Wszystkie strony uczestniczące w procesie, w tym skarżąca reprezentowana przez adwokata, wniosły odwołanie od orzeczenia sądu rejonowego w Beiuş. W uzasadnieniu odwołania skarżąca podniosła, że wykorzystanie seksualne, którego dopuszczono się wobec niej, można zakwalifikować wyłącznie jako zgwałcenie. Zwróciła się do sądu o rozszerzenie sposobu rozpoznania sprawy poprzez włączenie M.I.C., M.C.S. i M.S., których uznała za współsprawców zgwałcenia. Wreszcie skarżąca uznała, że przedłożone przez nią orzeczenia lekarskie wyraźnie świadczą o cierpieniu, którego doznała, a zatem sąd błędnie oddalił jej roszczenie o zadośćuczynienie.

36. W dniu 27 lutego 2008 r. sąd okręgowy w Bihor zdecydował o zwiększeniu wymiaru kar orzeczonych wobec dwóch oskarżonych do trzech lat pozbawienia wolności dla M.C. i osiemnastu miesięcy pozbawienia wolności dla A.C.L. Utrzymano w mocy orzeczenie sądu rejonowego w Beiuş dotyczące kwalifikacji prawnej przestępstwa i zawieszenia wykonania orzeczonych kar. Sąd okręgowy zdecydował również o przyznaniu skarżącej 2 000 lei rumuńskich (RON) [około 600 euro (EUR)] tytułem zadośćuczynienia za krzywdę. W odpowiedzi na uzasadnienie odwołania skarżącej, sąd zważył:

„Należy wspomnieć, że pokrzywdzona próbowała przekonać sąd, że w rzeczywistości nie wyraziła zgody na stosunki płciowe z dwoma oskarżonymi i że padła ofiarą zgwałcenia, ale te zarzuty nie zostały w żaden sposób udowodnione. Wobec tego występujące w charakterze świadków Z.F. i P.A. [...] oświadczyły, że [...] pokrzywdzona nie wołała o pomoc [...] i nie powiedziała im, co się stało. [...]

Należy również zauważyć, że z orzeczeniem lekarskiego wydanego przez lekarza medycyny sądowej [...] nie wynika, że pokrzywdzona była ofiarą gwałtu, ponieważ nie miała oznak pourazowego uszkodzenia ciała”.

37. W dniu 8 maja 2008 r. sąd apelacyjny w Oradei oddalił jako bezzasadny środek odwoławczy (*recurs*) od tego wyroku wniesioną przez skarżącą. Sąd stwierdził pokrótce, że poprzez potwierdzenie zeznania pokrzywdzonej orzeczeniem lekarskim wydanym przez lekarza medycyny sądowej z dnia 14 stycznia 2007 r., wystąpienie przestępstwa zgwałcenia zostało wykluczone w sprawie.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

38. Wyciągi z odpowiednich przepisów prawnych, jak również stosowna praktyka sądów krajowych, zostały szczegółowo opisane w wyroku *M.G.C. przeciwko Rumunii* (nr 61495/11, §§ 30-37, 15 marca 2016 r., wyrok nie jest ostateczny).

39. Ponadto Rząd przedłożył Orzeczenie nr 1037 z dnia 5 kwietnia 2012 r. wydane przez Wysoki Trybunał Kasacyjny i Sprawiedliwości w sprawie wykorzystania seksualnego czternastoletniej dziewczyny przez trzech mężczyzn w warunkach podobnych do tych w niniejszej sprawie. Wysoki Trybunał utrzymał w mocy wyrok skazujący oskarżonych za zgwałcenie, uzasadniając to w następujący sposób:

„W celu ustalenia faktów sąd wziął pod uwagę następujące dowody: zeznania złożone przez pokrzywdzoną, oskarżonego B.A., świadków [...]; wyjaśnienia złożone przez P.D., R.C., i A.F. jako oskarżonych; protokół z obdukcji ofiary i dowodów rzeczowych ujawnionych na fotografiach sądowych; badanie miejsca przestępstwa w obecności oskarżonych wraz z załączonymi fotografiami i planem orientacyjnym; orzeczenie lekarza medycyny sądowej [...]; dochodzenie przeprowadzone przez służby socjalne i raport szkolny; badanie psychiatryczne przeprowadzone przez lekarza medycyny sądowej; raport z badania miejsca przestępstwa w obecności świadka P.D. wraz z załączonymi zdjęciami; raport z badania poligraficznego [...]

Na podstawie dowodów przedstawionych przed sądem pierwszej instancji, słusznie stwierdzono, że wobec pokrzywdzonej nie zastosowano przymusu bezpośredniego. Sytuacja ta nie ma jednak znaczenia dla wyroku w sprawie istnienia przestępstwa zgwałcenia. Oskarżony wykorzystał niezdolność pokrzywdzonej do obrony, ponieważ jakakolwiek możliwość odparcia ataku została udaremniona przez działania innych agresorów [którzy odbyli stosunek płciowy z pokrzywdzoną przed oskarżonym] [...]

Młody wiek pokrzywdzonej i jej podatność psychologiczna [ograniczone zdolności intelektualne] [...] w kontekście wydarzeń, a mianowicie w nocy, w odosobnionym miejscu, w niskiej temperaturze, biorąc pod uwagę skąpy strój pokrzywdzonej, były elementami, które mogły postawić ją w sytuacji, w której jakkolwiek opór byłby nieskuteczny”.

III. WŁAŚCIWE PRZEPISY MIĘDZYNARODOWE

40. Szczegółowy opis właściwych przepisów międzynarodowych dotyczących przemocy seksualnej wobec dzieci i kobiet można znaleźć w wyroku *M.G.C. przeciwko Rumunii* (*op.cit.*, §§ 38-46).

41. Co się tyczy osób niepełnosprawnych, w dniu 2 lutego 2005 r. Komitet Ministrów Rady Europy przyjął rezolucję ResAP(2005)1 w sprawie zabezpieczenia niepełnosprawnych dorosłych i dzieci przed wykorzystywaniem. Rezolucja uznaje, że wykorzystywanie osób z niepełnosprawnościami może również przybrać formę wykorzystywania seksualnego i przemocy seksualnej, w tym zgwałcenia, agresji seksualnej, napaści na tle seksualnym lub nieobyczajnego obnażania się. W tym względzie ma ona następujące brzmienie:

„Te przypadki wykorzystywania wymagają proporcjonalnej reakcji - takiej, która nie przekreśla uzasadnionych wyborów dokonywanych przez osoby niepełnosprawne, ale uznaje ich podatność na zagrożenia i wykorzystywanie. Termin «wykorzystywanie» odnosi się zatem do szerokiego spektrum kwestii, które obejmują czyny zagrożone karą, przypadki naruszenia etyki zawodowej, praktyki wykraczające poza uzgodnione wytyczne lub zdecydowanie nieodpowiednią opiekę. W konsekwencji środki służące zapobieganiu wykorzystywaniu i reagowaniu na nie angażują szeroką grupę organów i podmiotów, w tym policję, wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych, organy rządowe regulujące świadczenie usług i zawody, organizacje rzecznicze, sieci użytkowników i rady pacjentów, jak również usługodawców i planistów. [...]

Powinni oni zachęcać władze i organizacje do współpracy w poszukiwaniu środków służących zapobieganiu wykorzystywaniu, poprawie wykrywania i zgłaszania przypadków wykorzystywania oraz wspieraniu ofiar”.

42. Odpowiednie części zalecenia Rec(2006)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie planu działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie brzmią następująco:

„Osoby niepełnosprawne stanowią zróżnicowaną grupę społeczną, ale wszystkie mają jedną cechę wspólną [...] potrzebują dodatkowych gwarancji w celu pełnego korzystania ze swoich praw [...] Są oznaki, że wskaźnik wykorzystywania i przemocy w stosunku do osób niepełnosprawnych jest znacznie wyższy niż w przypadku ludności ogółem i jest wyższy wśród niepełnosprawnych kobiet [...]

Wprawdzie rządy nie mogą zagwarantować, że wykorzystywanie nie będzie mieć miejsca, powinny one jednak uczynić wszystko dla zapewnienia ochrony i możliwie mocnych gwarancji [...] Osoby niepełnosprawne, które doświadczają przemocy lub są wykorzystywane, powinny mieć dostęp do odpowiedniej pomocy. Powinien istnieć system, gdzie osoby niepełnosprawne będą z pełnym zaufaniem zgłaszać przypadki wykorzystywania i będą mogły oczekiwać odpowiednich działań, w tym indywidualnej pomocy. Systemy takie potrzebują pracowników odpowiednio wykwalifikowanych, aby móc wykrywać sytuacje wykorzystywania i odpowiednio na nie reagować”.

43. Specjalny sprawozdawca ONZ ds. niepełnosprawności w swoim sprawozdaniu z 2006 r. w sprawie monitorowania sytuacji osób z niepełnosprawnościami stwierdziła, co następuje:

„2. Osoby z niepełnosprawnością rozwojową są szczególnie narażone na naruszenia praw człowieka. Ponadto osoby z niepełnosprawnościami są rzadko brane pod uwagę, nie mają głosu politycznego i często stanowią podgrupę już zmarginalizowanych grup społecznych, a zatem nie mają możliwości wywierania wpływu na rządy. Osoby te napotykają poważne problemy w dostępie do wymiaru sprawiedliwości w celu ochrony swoich praw lub dochodzenia środków prawnych w związku z naruszeniami, a ich dostęp do organizacji, które mogą chronić ich prawa, jest zasadniczo ograniczony. O ile osoby pełnosprawne potrzebują niezależnych organów krajowych i międzynarodowych, aby chronić swoje prawa człowieka, istnieją dodatkowe uzasadnienia dla zapewnienia, by osobom z niepełnosprawnościami i ich prawom poświęcano szczególną uwagę poprzez niezależne krajowe i międzynarodowe mechanizmy monitorowania”.

44. W kontekście Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych Organizacja Narodów Zjednoczonych opublikowała następujące istotne ustalenia:

„Osoby niepełnosprawne są bardziej narażone na przemoc lub zgwałcenie, według brytyjskiego badania z 2004 r., mając przy tym mniejsze szanse na uzyskanie interwencji policji, ochrony prawnej czy profilaktycznej opieki zdrowotnej.

Badania wskazują, że przemoc wobec dzieci z niepełnosprawnościami występuje co najmniej 1,7 razy częściej w skali roku niż w przypadku ich pełnosprawnych rówieśników”.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 3 I 8 KONWENCJI

45. Skarżąca zarzuca władzom rumuńskim, że nie zbadały jej zarzutów dotyczących zgwałcenia i naruszyły swój pozytywny obowiązek ochrony skarżącej przed niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem.

Odpowiednie postanowienia Konwencji mają następujące brzmienie:

Artykuł 3

„Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

Artykuł 8

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego [...]”.

A. Dopuszczalność

46. Trybunał zauważa, że niniejsza skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Ponadto odnotowuje, że nie jest ona też niedopuszczalna na żadnym innym gruncie. Należy ją zatem uznać za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

47. Skarżąca podniosła, że władze nie zbadały jej zarzutów dotyczących zgwałcenia w sposób skuteczny. Z uwagi na to, że nie było fizycznych dowodów napaści, system wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych był bardziej skłonny uwierzyć sprawcom, nie przejawiając troski o potrzebę ochrony jej jako małoletniej. Rozbieżności w materiale dowodowym zostały zignorowane, a nadmierny nacisk położono na brak jakichkolwiek oznak

przemocy fizycznej i brak oporu wobec sprawców z jej strony. Władze nie wzięły pod uwagę młodego wieku ani stanu fizycznego i psychicznego skarżącej oraz faktu, że w wykorzystywaniu jej uczestniczyło sześciu dorosłych mężczyzn. Takie podejście nasiliło jej poczucie upokorzenia, udreki i frustracji wobec braku skutecznego skazania.

48. Poważne konsekwencje tej sytuacji dla stanu umysłu skarżącej zostały udokumentowane w orzeczeniach lekarskich złożonych w postępowaniu krajowym, jak również przed Trybunałem.

49. Rząd stwierdził, że dochodzenie było dokładne i skuteczne. Podjęto wszelkie możliwe kroki w celu zebrania niezbędnych dowodów i ustalenia faktów, a wobec braku „bezpośredniego” dowodu zgwałcenia władze krajowe wzięły pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy. Władze stwierdziły, że nie można ustalić, iż doszło do zgwałcenia. Skarżąca złożyła sprzeczne zeznania, podczas gdy sprawcy podtrzymywali swoje stanowisko w trakcie całego dochodzenia. Zgodziła się towarzyszyć chłopcom w drodze do opuszczonego domu i nie prosiła o pomoc. Ponadto różnica wieku między skarżącą a sprawcami nie była znacząca.

50. Rząd argumentował ponadto, że z przykładów praktyki krajowej, jak już wskazano w sprawie *M.G.C. przeciwko Rumunii (op. cit.)*, było oczywiste, że sądy krajowe nie wymagały dowodu przemocy fizycznej w celu ustalenia istnienia zgwałcenia i że opór pokrzywdzonej nie był uważany za istotny element w analizie takich spraw. Gdy pokrzywdzona nie była wystarczająco młoda dla automatycznego zakwalifikowania tego czynu jako zgwałcenia, ale miała mniej niż piętnaście lat i wyraziła zgodę na czynność seksualną, zgodnie z prawem wyrażenie woli przez pokrzywdzoną było nieskuteczne ze względu na jej młody wiek, a czyn klasyfikowano jako przestępstwo polegające na obcowaniu płciowym z małoletnim. Sądy krajowe dokonały rozróżnienia pomiędzy tymi dwoma przestępstwami, orzekając, że brak obrony pokrzywdzonej czy wyrażenia woli musi być ustalany indywidualnie dla każdego przypadku. Czternastoletnia dziewczyna może nie być w stanie wyrazić zgody, podczas gdy dużo młodsza ofiara może mieć zdolność do obrony i wyrażenia woli.

2. Ocena Trybunału

a) Ogólne zasady

51. Trybunał przypomina, że wynikający z art. 1 Konwencji obowiązek Wysokich Układających się Stron dotyczący zapewnienia każdemu człowiekowi, podlegającemu ich jurysdykcji, praw i wolności określonych w Konwencji, w połączeniu z art. 3 wymaga od państw podjęcia środków mających na celu zapewnienie, by osoby podlegające ich jurysdykcji nie były źle traktowane, włączając źle traktowane przez osoby fizyczne (zob. *I.G. przeciwko Mołdawii*, nr 53519/07, § 40, 15 maja 2012 r.). Środki te powinny zapewnić skuteczną ochronę, w szczególności dzieci i innych

osób wymagających szczególnego traktowania, a także obejmować racjonalne działania zapobiegające niewłaściwemu traktowaniu, o których władze wiedziały lub powinny były wiedzieć (zob. *M.C. przeciwko Bułgarii*, *op. cit.*, § 150). W przypadku osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, w tym osób z niepełnosprawnościami, Trybunał orzekł, że władze muszą zachować szczególną czujność i zapewnić zwiększoną ochronę ze względu na fakt, że zdolność lub gotowość takich osób do złożenia skargi będzie często ograniczona (zob. *B. przeciwko Rumunii*, nr 42390/07, § 50, 10 stycznia 2012 r.).

52. Na tej podstawie Trybunał uważa, że państwa mają pozytywny obowiązek wynikający z art. 3 Konwencji, aby wprowadzić w życie przepisy prawa karnego, które skutecznie karzą za zgwałcenie i stosować je w praktyce poprzez skuteczne dochodzenie i ściganie (zob. *M.C. przeciwko Bułgarii*, nr 39272/98, § 153, 4 grudnia 2003 r.). Ponadto zgodnie ze współczesnymi normami i tendencjami w tej dziedzinie, pozytywne obowiązki państw wynikające z art. 3 Konwencji muszą być postrzegane jako wymagające penalizacji i skutecznego ścigania wszelkich aktów seksualnych odbytych bez przyzwolenia, w tym przy braku oporu fizycznego ze strony ofiary (*ibid.*, § 166).

b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

53. Sąd zauważa, że władze w niniejszej sprawie miały do czynienia z dwiema sprzecznymi ze sobą wersjami wydarzeń. Skarżąca twierdziła, że została zgwałcona wieczorem w dniu 13 stycznia 2007 r. Sześciu mężczyzn uczestniczących w tym incydencie twierdziło jednak, że wyraziła ona zgodę na odbycie stosunku płciowego tego wieczoru. Wobec tego głównym zadaniem władz w tej sprawie było ustalenie, czy stosunek płciowy odbył się za zgodą obu stron.

54. W podobnych sprawach Trybunał orzekał już, że istnienie dwóch sprecznych ze sobą wersji faktów w oczywisty sposób wymaga kontekstowej oceny wiarygodności złożonych oświadczeń oraz weryfikacji wszystkich okoliczności towarzyszących (zob. *M.C. przeciwko Bułgarii*, *op. cit.*, § 177). Można to osiągnąć poprzez przesłuchiwanie osób znanych skarżącej i sprawcom, takich jak przyjaciele, sąsiedzi, nauczyciele i inni, którzy mogliby rzucić nieco światła na wiarygodność złożonych przez nich oświadczeń lub poprzez zasięgnięcie opinii biegłego psychologa (zob. *I.G. przeciwko Mołdawii*, *op. cit.*, § 43). W tym kontekście władze mogły również sprawdzić, czy istnieją jakiegokolwiek powody, dla których pokrzywdzona mogła wysunąć fałszywe oskarżenia przeciwko domniemanym sprawcom. Trybunał zauważa jednak, że żadnego z powyższych działań nie podjęto na żadnym etapie dochodzenia i procesu w niniejszej sprawie.

55. Trybunał zauważa ponadto, że z dokumentów międzynarodowych dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami wynika, iż wskaźnik

wykorzystywania i przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami jest znacznie wyższy niż w przypadku ogółu społeczeństwa (zob. paragrafy 42-44 powyżej). Zgodnie z dokumentami medycznymi z dnia 15 lutego 2007 r. u skarżącej zdiagnozowano niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim. W tym kontekście charakter wykorzystania seksualnego wobec niej był tego rodzaju, że istnienie użytecznych mechanizmów wykrywania i zgłaszania miało fundamentalne znaczenie dla skutecznego wdrożenia odpowiednich przepisów prawa karnego oraz dla dostępu skarżącej do odpowiednich środków odwoławczych (zob., *mutatis mutandis*, *Juppala przeciwko Finlandii*, nr 18620/03, § 42, 2 grudnia 2008 r.). Trybunał jest bowiem zdania, że brak odpowiedniego zbadania lub zapewnienia właściwego reagowania organów wymiaru sprawiedliwości na skargi dotyczące niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych lub innych osób wymagających szczególnego traktowania, takich jak osoby z niepełnosprawnością intelektualną, tworzy tło bezkarności, które może stanowić naruszenie pozytywnych zobowiązań państwa wynikających z art. 3 Konwencji.

56. W takich okolicznościach Trybunał uznaje, że niepełnosprawność intelektualna skarżącej, potwierdzona dokumentami medycznymi, postawiła ją w sytuacji zwiększonej podatności na zagrożenia i wymagała zarówno od organów dochodzeniowych, jak i sądów krajowych wykazania większej staranności w analizie oświadczeń skarżącej (por. *B przeciwko Rumunii*, *op. cit.*, § 57). Ponadto szczególną uwagę należało również zwrócić na analizę skuteczności wyrażonej przez skarżącą zgody na czynności seksualne w świetle jej zdolności intelektualnych. Wydaje się jednak, że żadna z osobistych okoliczności dotyczących skarżącej, takich jak jej wiek i rozwój umysłowy i fizyczny, ani okoliczności, w których miało miejsce zdarzenie – w nocy, w niskich temperaturach, jak również liczba mężczyzn, którzy wzięli w nim udział – nie została wzięta pod uwagę przez prokuratorów ani sędziów rozstrzygających sprawę.

57. Wnioski wysunięte przez prokuratora i sądy krajowe wydają się opierać wyłącznie na zeznaniach domniemanych sprawców, w połączeniu z faktem, że na ciele skarżącej nie stwierdzono oznak przemocy i że nie wezwała ona pomocy ani natychmiast nie poinformowała swoich przyjaciółek o domniemanym przypadku wykorzystania (zob. paragrafy 34 i 36 powyżej). W tym kontekście Trybunał zwraca uwagę na wielość przeprowadzonych czynności dochodzeniowych w przykładach orzecznictwa krajowego przedstawionego przez Rząd (zob. paragraf 39 powyżej).

58. W świetle powyższych elementów Trybunał uważa, że władze położyły nadmierny nacisk na brak dowodu na stawianie oporu przez skarżącą i nie przyjęły w niniejszej sprawie podejścia kontekstowego (zob. *M.C. przeciwko Bułgarii*, *op. cit.*, § 182). Zachowanie władz było tym bardziej nieuzasadnione, że sądy krajowe nigdy nie zarządziły

przeprowadzenia oceny psychologicznej w celu uzyskania specjalistycznej analizy reakcji skarżącej z perspektywy jej wieku. Jednocześnie władze w ogóle nie wzięły pod uwagę obszernych dowodów medycznych dotyczących urazu psychicznego, jakiego doznała skarżąca w następstwie spornego zdarzenia.

59. Wreszcie Rząd stwierdził, między innymi, że skarżąca przedstawiła władzom sprzeczne oświadczenia. Trybunał zauważa jednak, że w zeznaniach, które złożyła w trakcie dochodzenia i procesu, skarżąca jedynie wyjaśniła swoje wstępne oświadczenie, złożone bezpośrednio po zdarzeniu. Wydaje się, że to M.C. i M.I.C. są osobami, które zmieniły swoje oświadczenia. (zob. paragrafy 14, 22 i 26 powyżej). Z akt sprawy nie wynika jednak jasno, czy władze podjęły jakiegokolwiek kroki w celu zweryfikowania ich wiarygodności czy przebiegu wydarzeń opisanych przez obu mężczyzn.

60. W świetle powyższego, nie wyrażając opinii w przedmiocie winy M.C., A.C.L. i V.F., Trybunał stwierdza, że dochodzenie w sprawie skarżącej nie spełniło wymogów wynikających z pozytywnych obowiązków państw do skutecznego stosowania systemu prawa karnego, w ramach którego karane są wszelkie formy zgwałcenia i wykorzystywania seksualnego.

61. Powyższe rozważania są wystarczające, aby Trybunał mógł stwierdzić, że doszło do naruszenia pozytywnych obowiązków pozwanego państwa wynikających z art. 3 Konwencji. W świetle tego wniosku Trybunał orzeka również, że nie zachodzi odrębna kwestia na podstawie art. 8 Konwencji (zob. *I.G. przeciwko Mołdawii*, *op. cit.*, § 45).

II. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

62. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

63. Skarżąca dochodziła kwoty 30 000 euro (EUR) tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową.

64. Rząd podniósł, że kwota roszczenia jest wygórowana.

65. Trybunał uznał, że skarżąca musiała doznać cierpienia i urazu psychicznego, które przynajmniej częściowo wynikały z wad podejścia władz w niniejszej sprawie. Trybunał, dokonując oceny w oparciu o zasadę słuszności, przyznaje jej kwotę 12 000 EUR zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową.

B. Koszty i wydatki

66. Skarżąca nie wysunęła roszczenia z tytułu kosztów i wydatków. W związku z tym Trybunał nie przyznaje zadośćuczynienia z tego tytułu.

C. Odsetki za zwłokę

67. Trybunał za słuszne uznaje wyznaczenie wysokości odsetek za zwłokę na podstawie marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *stwierdza*, że doszło do naruszenia pozytywnych zobowiązań pozwanego państwa wynikających z art. 3 Konwencji;
3. *stwierdza*, że nie zachodzi odrębna kwestia na podstawie art. 8 Konwencji;
4. *uznaje*,
 - a) że pozwane państwo winno, w terminie trzech miesięcy od daty, w której niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz skarżącej kwotę 12 000 EUR (dwunastu tysięcy euro) plus wszelkie podatki należne od skarżącej, tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową, przeliczoną na walutę pozwanego państwa według kursu obowiązującego w dniu płatności.
 - b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonej powyżej kwoty, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe.
5. *oddala* pozostałą część roszczenia skarżącej dotyczącego słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszono pisemnie dnia 24 maja 2016 r., zgodnie z Regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Marialena Tsirli
Kanclerz

András Sajó
Przewodniczący